

שאלה: אשתי נהנית לבלות הזמן על ידי סיור בשוק החנויות, למדוד שמלות, לשאול על תכשירי קוסמטיקה, ועוברת שעות בבילוי זה. בסוף היא לא קונה כלום. האם זה מותר? ואם מדובר בחנויות של ערבים, האם זה כן מותר?

תשובה: אם אשתך מעוניינת לרכוש במחיר הזול ביותר, והיא עושה סקר שוק כדי לדעת איפה לקנות; או כדי לדעת איפה יש בגד המתאים לה, או קוסמטיקה שנראה טוב בעיניה, לא יהיה בזה איסור. אבל כדי שהזבן, פקיד זה שעומד מאחורי שולחן המכירות כדי למכור ללקוחות, לא יבזבז את זמנו על חינם, צריכים להגיד לו עוד בהתחלת הדו-שיח "אני לא קונה עכשיו. אני מחפשת את המחיר הנוח לי, או המוצר הנוח לי. אם זה אצלך, עוד אחזור אליך".

כאשר היא תקדים לומר זאת, לא יהיה בכך איסור "גניבת דעת". כי הזבן טורח ומתאמץ, להביא התוצר ולהראות ללקוח, ואח"כ צריך לטרוח ולהחזיר אל המדפים, או אל המחסן. ולפעמים יש עוד אנשים בחנות שהם כן מוכנים לרכוש מיד, אבל נאלצים להמתין בתור עד שאשתך תגמור את העיסוק שלה. והיא "גונבת" מהם את זמנם. ולפעמים, הם יאבדו סבלנותם ויעזבו את החנות כדי לחפש במקום אחר, ואשתך גרמה להפסד ממנו של בעל החנות.

איסור גניבת דעת היא מהתורה, שכתוב "לא תגנבו" (ויקרא יט, יא). והרי זה פסוק כפול? כי בעשרת הדברות כבר נצטוינו "לא תגנב". אלא זה מודיע על גניבת דעת (ריטב"א על חולין צ"ד, סמ"ג, לאו קנ"ה). עד כדי כך שאסור גם לגנוב דעתו של הגוי. מסופר שם בגמרא שלרב אחד היה עוף שנשחט ונמצא טריפה. והוא רצה לתת אותו כמתנה לגוי, כאשר הגוי לא ידע שבין כה ליהודי אסור לאכול ממנו. והודיעו בגמרא כי החובה להודיע לגוי שהמצב הוא שהעוף נטרף, כדי לא לגנוב את דעתו.

גם גוי מצווה באיסור זה שלא לגנוב דעת הבריות (תוספתא על בבא קמא פרק ז; מכילתא משפטים פסקא יג) כי זה נכלל באיסור "לא תגנב" שבו נצטוו גם הגוים.

ולכן טוב הדבר שתודיע לאשתך שתחדול ממנהג הזה. וכאשר היא רואה חנות מלא אנשים המחכים בתור, היא לא תכנס ולבזבז זמנם של הזבנים, כי יבואו עוד אנשים אחריה. וגם היא מטריחה את הזבן על חינם. ועוד, כשתכנס לחנות הפנוי מלקוחות, תודיע לזבן שהיא מחפשת סחורה במחיר הנוח לה, והיא עושה "סקר שוק". אם הסחורה שלו טובה בעיניה, היא עוד תחזור אליו. ואז אין בזה איסור.

גם צריכים לקחת בחשבון, כי המוכר או פקיד שלו מעוניינים "לגמור עיסקא".
כאשר הלקוח יוצא משם בלי לקנות, הוא גורם צער למוכר או לפקיד, אכזבה
ומורת רוח. וזה איסור נפרד. "ולא תונו איש את עמיתו" (ויקרא כה, יז). לא
לגרום צער לבריות.